

A *mechanikus osztályozást* feltétlenül kerülnünk kell. A mechanikus osztályozás alkalmával a tanuló időközben szerzett érdemjegyeit összeadjuk és elosztjuk a feleletek számával. Így megállapítjuk a középérdemjegyet. A félévi és év végi osztályzatoknak azonban azt a tényleges tudást kell tükröznük, amellyel a tanuló az osztályozás időpontjában rendelkezik. Ezt pedig nem fejezheti ki a mechanikus osztályozás.

Ugyanígy kerülnünk kell a liberális osztályozást is. Ez lejáratja a tantárgy és az iskola tekintélyét is. A tanuló iránti szeretet elsősorban abban nyilvánul meg, hogy követelményeket támasztunk vele szemben. A tanulók igen jól megérik a tanár szerető szigorát, de a tanár hideg közömbösségét is.

A tanulóknak nem az iskola szokta kedvét szegni, hogy indokoltan rosszabb jegyet kapott, hanem az, ha a szaktanár *nem veszi észre igyekezetét, akaratát a jobb munka elvégzésére.*

Összefoglalásul megállapíthatjuk, hogy az új kémiai Tanterv (1962) követelményei részletesen és differenciáltan állapítják meg a szaktárgyi tudással kapcsolatos teljesítmény formákat.

Ezeket a változatos teljesítmény formákat elemeztük különös tekintettel a tervszerű ellenőrzés, az egyéni bánásmód és az értékelés objektivitásának elvére. Egyben kiemeltük az ismertetett ellenőrzési formák és az ezzel kapcsolatos értékelések nevelő funkcióját.

JÓSA ZOLTÁN
főiskolai adjunktus

AZ ELLENŐRZŐ ÓRÁK FELADATA SZERKEZETI FELÉPÍTÉSE ÉS MÓDSZERTANI PROBLÉMÁI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL AZ „ÉLŐVILÁG” TANTÁRGYRA

Az egyes szaktárgyak oktatási gyakorlatát elemezve általánosságban megállapítható, hogy a szaktanárok az *ellenőrző órákat elsősorban a feleltetés és az osztályozás érdekében alkalmazzák.* Különösen vonatkozik ez a megállapítás a heti két órában tanított szaktárgyakra. E törekvéseknek természetes oka az a követelmény, hogy a félévi és az év végi osztályozáshoz minden tanulóknak meglegyen a megkívánt számú érdemjegye. (Főleg e cél érdekében eszközlik még a vegyes típusú órák számonkérési szakaszában is igen gyakran a tanárok az írásos feleltetéseket.) Az *ellenőrző órák alkalmazásának célja* tehát a gyakorlatban *elsősorban az érdemjegyek gyarapítása.* Az érdemjegyek gyarapításának célja vezetett el ahhoz a helytelen gyakorlathoz is, hogy elsősorban az osztályozó értekezletek előtt alkalmazták és alkalmazzák még sok helyen jelenleg is az ellenőrző órákat.

Az ellenőrző órák metodikai problémáinak elemzése a módszertani szakirodalmak elhanyagolt területe. Elsősorban vonatkozik ez a módszertani elmaradottság a biológiai tárgyra. Így például: az Élővilág tantárgy V. osztályos reform-tankönyvének tanításához a Művelődésiügyi Minisztérium rendeletére készült új tanári kézikönyvben semmi útmutatót nem találunk az ellenőrző órák tartásához. Sőt egyáltalán nem szerepel ellenőrző óra e kézikönyvben. A legújabb biológiai módszertani jegyzet is csak két rövid bekezdésben foglalkozik az ellenőrző órák kérdésével.

Az ellenőrző órák szerepét és jelentőségét a didaktikai elmélet nemcsak elismeri, hanem határozottan rámutat alkalmazásuknak szükségességére.

Az ellenőrző órák alkalmazásának alapvető problémája a feladatok tisztázása, mert az ellenőrző órák feladatai mint objektív tényezők határozzák meg az ellenőrző órák szerkezeti felépítését, a módszerek kiválasztását és alkalmazását. A feladatok tisztánlátása alapfeltétele továbbá a céltudatos tanári munkának is. Ezért elsősorban az ellenőrző órák feladatait kell tisztázni.

A didaktikai elmélet szerint az *ellenőrző órák feladata* ellenőrizni: 1. a ténybeli anyag tudását, illetve a tudás tartósságát, 2. a tanulmányozott tények és jelenségek törvényszerűségeinek, kapcsolatainak, okozati összefüggéseinek a tudását és végül 3. a szóban levő ismeretek gyakorlati alkalmazásának jártasságát, illetve készségeit.

Következőkben a biológiai tanítás keretében elemzem az ellenőrző órák feladatainak elvi problémáit. A módszertani elmélet elmaradottsága kényszerített az ellenőrzés terén is hosszú évek során történő kísérletezések végzésére. Eredményeim, tapasztalataim írásban csak részben közöltem, de tanárjelölt tanítványaimat a módszertani képzés során már ezeknek az eredményeknek alapján tanítottam. Jelenleg — nem a teljesség igényével, mert hiszen e rövid dolgozat keretében erre nincs mód — kísérleteim, vizsgálataim, valamint az egyéb tapasztalatok alapján ismertetem az ellenőrzés elveit, sajátosságait és módszertani problémáit a biológiai oktatás keretében.

A lényeg az ellenőrző órák alkalmazásánál az, hogy az egyes *témák, témakörök tanításának befejezése után meggyőződjön a tanár a téma nevelési, oktatási és képzési feladatainak elsajátításáról, az elsajátítás minőségéről, vagyis a téma tanításának eredményességéről*. A tanterv témánként határozza meg a nevelési, oktatási és képzési feladatokat. Az egyes tanórák során ezeket a feladatokat kell megvalósítani. A témazáró ismétlő-rendszerező órán a téma lényegét, fő mondanivalóit kell kiemelni, továbbá úgy kell rendszerezni az ismereteket, hogy minden tanuló világosan lássa a téma lényegét, az okozati összefüggéseket, a téma tanítása során leszűrt és általánosított törvényszerűségeket és végül az egyes órák során nyújtott ismeretek alapján el kell jutni azokhoz az általánosításokhoz, amelyeket a téma tantervi feladatai megkövetelnek. Nem kevésbé fontos didaktikai feladat az egyes témák tanításánál annak ellenőrzése, hogy mennyiben volt eredményes a téma tanítása, *a tanulócsoporthoz megértette-e az összefüggéseket, törvényszerűségeket, a téma lényegét és elsajátította-e a megkívánt ismereteket, jártasságokat, készségeket*. Az elsajátítás tudatosságát, tartósságát, az ismeretek produktivitását természetesen értékelni is kell. E feladatok megvalósítása érdekében feltétlenül szükség van a témák befejezése után az ellenőrző órákra. *Az ellenőrző órák elsődleges feladata tehát nem az érdemjegyek gyarapítása, hanem a téma nevelési, oktatási és képzési feladatai megvalósításának, az oktatás és képzés eredményességének ellenőrzése*. Az értékelés és az osztályozás az ellenőrzésnek mint elsőrendű feladatnak csak következménye, eredménye.

A fentiekből következik, hogy az ellenőrző óra alapvető feladatai két irányban hatnak. Nevezetesen: 1. az egész osztály és a kiválasztott egyes tanulók tudásának, munkájának és képességeinek ellenőrzése, felmérése, 2. a tanár saját nevelő-, oktató- és képző munkájának ellenőrzése, vagyis a saját oktató-nevelő munkánk eredményességének felmérése, az alkalmazott módszerek helyességének, eredményességének ellenőrzése. Ily módon az ellenőrző óra elsősorban felmérő jellegű.

Mivel az egyes témák tantervi feladatai határozzák meg az ellenőrző órák feladatait, szükséges konkrétan megvizsgálni, hogy *melyek azok a feladatok, amelyeket a biológiai tanítás során meg kell valósítani és amelyek elsajátításáról meg kell győződni*.

1. *A képzetek ellenőrzése:* Az ellenőrzések során általában a képzetek ellenőrzéséről feleldkeznek meg a tanárok. A biológiai tényismeretek alapját pedig a képzetek jelentik. Elsősorban a fajismeret tartozik ide. Ezért lényeges feladat a tanított fajok habitusképzetének ellenőrzése. A fajismeret tudatosságát elsősorban a hasonló fajoktól megkülönböztető jelek képzetének differenciáltsága mutatja. Ellen kell tehát őrizni, hogy az egyes fajok alaktani és élettani sajátosságai mennyire differenciáltak az osztály összes tanulójának tudatában. Hasonlóan fontos feladat a növényi és állati szervek, szövetek morfológiai sajátosságait tükröző képzetek ellenőrzése. Egyes fajoknál az egyedfejlődés stádiumairól kialakított képzeteket is ellen kell őrizni. Hasonlóan ellenőrizni kell az élettani sajátosságokról, az egyes mozgásformákról, talajfajtákról, trágyákról, betegségekről, védekezőserekről kialakított képzeteket is.

2. *Az alapfogalmak ellenőrzése:* Az egyes témák során kialakított alapfogalmak elsajátításának ellenőrzése igen lényeges feladat. Elsősorban arról kell meggyőződni, hogy ismerik-e és mennyiben ismerik az alapvető fogalmak meghatározó, lényeges jegyeit a tanulók. Továbbá azt kell ellenőrizni, hogy mennyiben tudatos a fogalom és a lényeges jegyek közötti oksági összefüggés. Ellenőrizni kell azt is, hogy helyesen tudják-e meghatározni a tanulók a fogalmakat. Végül az ellenőrzés lényeges feladata a fogalmi ismeret produktivitásának ellenőrzése, vagyis meggyőződni arról, hogy mennyiben tudják fogalmi ismereteiket az analóg tények, jelenségek önálló vizsgálatánál alkalmazni a tanulók.

A fogalmi ellenőrzés során szem előtt tartandó feladat annak ellenőrzése is, hogy a megkövetelt szakkifejezéseket, a szaktárgy sajátos kifejezőmódját, nyelvezetét mennyiben sajátították el a tanulók.

3. *Egyéb szaktárgyi ismeret ellenőrzése:* A témák befejezése után ellenőrizni kell azt is, hogy: a tanított fajokat, nemeket és szerveket hogyan tudják leírni és jellemezni a tanulók. Továbbá, hogy az egyes életfolyamatokat, szervműködésüket és azok szerepét, jelentőségét mennyiben értették meg s ismerik, valamint hogyan tudják ismereteiket kifejezni. A legtöbb témánál az alapvető oktatási feladat az oksági összefüggések megismertetése. Így az ellenőrzés egyik fő szempontja a legtöbb témánál a környezet, életmód és a szervezet, vagy a szerv és az életműködés, vagy a származás, igények és a természet elvei közötti összefüggések logikus kifejtése. Ellenőrizendő továbbá a téma során általánosított természeti törvények megértése, ismerete és ezen ismeretek produktív volta. Meg kell győződni továbbá arról is, hogy végre tudják-e hajtani a megismert kísérleteket és mennyiben tudják reprodukálni a természet és a kártevők elleni védekezés folyamatát, mennyiben ismerik az alapelveket és mennyiben tudják ezeket alkalmazni.

4. *Az ismeretek alkalmazásának ellenőrzése:* Elsősorban fontos a képzetek produktivitásának, a tanulók differenciáló képességének ellenőrzése. Az ellenőrzés célja az, hogy a tanulók képzeik segítségével felismerik-e a közvetve, pl. képen bemutatott fajokat a valóságban vagy fordítva, a hasonló fajok közül felismerik-e a tanult fajokat és mennyire világosak s határozottak a differenciáló jelek a feladatok megoldása közben. Hasonlóan kell ellenőrizni a fogalmi tudás produktivitását is. Ennek során arról kell meggyőződni, hogy az analóg jelenségek önálló vizsgálatánál mennyire tudják felismerni, elemezni a megismert lényeges jegyeket, felismerni az oksági összefüggéseket, helyesen tudnak-e következtetéseket levonni és ítéletet alkotni. Meg kell győződni tehát arról, hogy az osztály egésze képes-e ismeretei alapján feladatokat megoldani, felismeri-e az egyedi sajátosságokban az általánost és fogalmi ismeretei alapján tud-e helyesen differenciálni.

5. *Jártasságok és készségek ellenőrzése:* A biológiai tantárgyak sajátosságából következik, hogy egyik legfontosabb feladat a megfigyelő, összehasonlító elemző és a kauzális gondolkodási készség kifejlesztése. Ezen készségek fejlettségének ellenőrzése tehát elsőrendű tantárgyi feladat. Az ismeretszerzés többi sajátos módszereinek elsajátítását is ellenőrizni kell. Így: a vizsgálatokhoz, szükséges eszközök (lupé, bonc-, gyűjtő-, preparáló és kísérletező eszközök) használatában mutatkozó jártasságot. Ellenőrzendő továbbá a kísérletek végrehajtásában, a feladatok megoldásában, az összehasonlító elemzésekben, a rajzban való kifejezőmódban, a mikroszkopikus vizsgálásban való jártasság. Alapkövetelmény a biológiai tanítás során az ismereteknek a gyakorlatban való alkalmazása terén jártassá tenni tanítványainkat. Ennek ellenőrzése szintén lényeges feladat.

A felsorolt feladatok közül természetesen azokat kell kiválogatni, amelyeket az adott téma jellege megkövetel. Ha túl sok az ellenőrzési feladat, akkor két ellenőrző órát is beállíthatunk.

Az ellenőrzési feladatok elemzése alapján állapíthatók és határozhatók meg az előkészület és a felkészülés teendői. A téma leglényegesebb, alapvető ismereteit, azok alkalmazásának mértékét és az ezekkel kapcsolatos készségeket az osztály minden tanulója vonatkozóan ellen kell őrizni. Ebből a követelményből világosan következik, hogy ezeket a feladatokat kell írásban ellenőrizni. Nem mindegy ugyanis, hogy mit kérünk írásban számon. Az írásos ellenőrzés kiterjed az egész osztály tudásának, képességeinek felmérésére. Alkalmos eszköz és módszer tehát a téma alapvető követelményeinek az egész osztályra kiterjedő ellenőrzésére. Éppen ezért elsőrendű feladat az alapvető ellenőrzési feladatok konkrétizálása és ennek alapján a feladatterv, ill. kérdésterv kidolgozása. Az alapvető feladatokat minőségük szerint csoportosítjuk. Jól bevált módszer az írásos ellenőrzésnél az osztály „A” és „B” oszlopokra tagolása. A tagolás szerint arányosan két csoportra kell osztani és minőség szerint párhuzamosítani a feladatokat. Helyes az, ha az ellenőrzés érdekében külön kis olcsó füzetet használunk, amelyet más alkalommal is, amikor írásos ellenőrzést eszközölünk, alkalmazni tudunk. (A füzetek kiosztását tervbe kell venni az órára való felkészüléskor.) *A képzetek ellenőrzése érdekében megfelelő anyagokra és eszközökre van szükség.* Különösen fontos a differenciáló képesség ellenőrzése érdekében a tanult fajokhoz hasonló és még nem látott más fajok osztályba vitele. A megismert fajokkal több hasonló faj közé helyezve vigyük az osztályba. Ezenkívül a megismert fajokkal rokon más és a téma során nem tanított fajokkal is szükséges az ellenőrző órára bevenni. Ezek vizsgálatánál ellenőrizhetjük, hogy felismerik-e az analóg ismereteik alapján a morfológiai sajátosságokat, valamint meg tudják-e határozni a vizsgált fajok hovatartozását, nemfajfogalmát. A táblán való rajzolásához színes krétáról kell gondoskodni. A feladatok mérlegelése alapján kell eldönteni, hogy milyen faliképet, preparátumokat, metszeteket, vizsgálati anyagot, kísérleti eszközöket visünk be az órára.

A következő feladat az óra struktúrájának megtervezése és ennek alapján a szemléltető eszközök és anyagok alkalmazási tervének elkészítése. A szemléleti, kísérleti és vizsgálati anyagokat ugyanis abban a sorrendben kell csoportosítani, amilyen sorrendben az órán alkalmazni akarjuk. Csak így lesz szervezett az óra vezetése. Az alkalmazási terv alapján kell elkészíteni az anyagok és eszközök osztályban való elhelyezésének a tervét.

Az óra szerkezeti felépítését a téma alapkoncepciója és feladatai határozzák meg. A struktúra kérdése tehát nem sablonos formakérdés. Az ellenőrző órák kikísérletezett általános szerkezeti felépítése a következő:

I. Az óra eleji szervezés (anyagok, eszközök elhelyezése az osztályban a terv alapján).

- II. Az óra céljának meghatározása. (Az előző órán ennek az órának a célját már közölni kell és szempontokat kell adni a felkészüléshez. A cél megjelölése tehát nem éri váratlanul a tanulókat.)
 - III. Az ellenőrzés folyamata:
 - 1. } az ellenőrzés szakaszai és kombinatív formái.
 - 2. }
 - 3. }
 - 4. }
 - IV. A szóbeli feleletek értékelése és osztályozása.
 - V. Az írásos ellenőrzési feladatok helyes megoldásainak megbeszélése.
 - VI. Az osztály tudásának, munkájának, fejlettségének általános elemzése és értékelése.
 - VII. Az óra végi szervezés (anyagok, eszközök összeszedése, elszállítása stb., utasítások, feladatadások).
- (Ha van idő: versenyfeladatokat végeztethetünk a VI. szerkezeti egység előtt.)

Igen gyakran az ellőnőrző órát megelőző ismétlő-rendszerező óra struktúrája alapján építjük fel az ellenőrző óra szerkezetét. Például a VI. osztályban „A vizek és vízpartok élővilága” c. téma ellenőrző órájának felépítése:

- I. Óra eleji szervezés.
- II. Az óra céljának megjelölése.
- III. Az ellenőrzés folyamata:
 - 1. A víz mint környezet. A környezeti tényezők sajátosságai.
 - 2. A vízi és vízparti növényekre vonatkozó ismeretek ellenőrzése során a növények környezetbe való alkalmazkodásának vizsgálata.
 - 3. A vízben, illetve vízben élő állatokra vonatkozó ismeretek ellenőrzése során az állatok vízhez való alkalmazkodásának megvizsgálása.
- IV. szerkezeti egységtől kezdve az óra struktúrája azonos a fentebb ismertetett típusmintával.

Az ellenőrző óra szerkezeti felépítését ebben az esetben a téma alapkonceptiója, a környezet, életmód és a szervezet közti összefüggés vizsgálata határozza meg. Az ellenőrzés különböző formáit ebben az esetben az ellenőrzés egyes szakaszain belül kombináltan alkalmazzuk. Az írásos ellenőrzés itt tehát nem jelent különálló mozzanatot, hanem végighúzódik az ellenőrző óra folyamatában. Alkalmazzuk azokban az ellenőrzési szakaszokban, ahol a legcélravezetőbb ellenőrzési forma az írásos ellenőrzés.

Más esetekben a feladatok vagy a módszerek csoportosítása alapján építjük fel az ellenőrző órát. Például az V. osztály utolsó témája: „A nagyüzemi gyümölcsös és zöldségeskert élete tavasszal” c. téma tartalmát tekintve nem egységes. A téma tanítása során elsőrendű feladat az alapfogalmak kialakítása, a kertben élő növények és állatok, a talaj és a tavasz mint évszak közötti összefüggések megismertetése, továbbá az állatok szerepének feltárása a növények életében, a talajhoz és az évszakokhoz való alkalmazkodás és az ember természetátalakító munkájának megértetése és megismertetése. Az óra szerkezeti felépítését ebben az esetben az ellenőrzési feladatok és módszerek befolyásolják. Az ellenőrző óra III. szerkezeti egységének az egyes szakaszai a következők:

- 1. A tavasz jelentősége az élővilág életében. Tavasz teendők a kertben.
Az ellenőrzés módszerkombináció: osztályfoglalkoztatás, egyéni feleltetés: szóban, rajzban és feladatok megoldásával.
Idő: kb. 10'
- 2. A legfontosabb képzetek, alapfogalmak elsajátításának és azok alkalmazási képességének ellenőrzése.
Írásos és rajzos ellenőrzés: megfigyelési, elemzési, differenciál, összehasonlítókat, definiálókat, magyarázókat és állásfoglalásokat követelő feladatok megoldása. Képzetellenőrzés rajzolás útján.
Idő: kb. 9'

3. Az oksági összefüggések megértésének és elsajátításának ellenőrzése.

Egyéni ellenőrzések feladatadások útján, amelynek során a tanulóknak az elemzett élőlényeken rá kell mutatni az elemzett sajátosságokra.

Idő: kb. 10'

4. A képzetek és fogalmak ellenőrzése.

Hasonló fajok közül való kiválogatás. Indokoltatás. A fogalmak meghatározása. Egyes növények és állatok jellemeztetése.

Idő: kb. 5'

Az ellenőrzési feladatok megvalósítása érdekében *meg kell tervezni a feladattervet (kérdéstervet)* és ezek megoldásához *szükséges anyagok és eszközök alkalmazásának tervét*. Az ellenőrzés a téma sajátosságaitól és az ellenőrzési feladatoktól függ.

A következőkben néhány konkrét példát mutatok be a fentebb elemzett ellenőrző óra feladat-, ill. kérdéstervére vonatkozóan:

Az 1. ellenőrzési szakaszhoz:

Mi történik télen a növényekkel és állatokkal?

Osztályfoglalkoztató kérdések

a) Mi a tavasz jelentősége az élők világában? Mit kell tennie a kertésznek, hogy időben jó paprikatermést kapjon? Milyen teendők vannak tavasszal a kertben?

1. sz. egyéni felelő

b) Hogyan kell a melegágyat készíteni? Hogyan kell palántázni? Mi a palánta?

2. sz. egyéni felelő

(A palántázás bemutatása üvegládába tett földben vagy rajzzal magyaráztatva.)

c) Milyen növények virágoznak tavasszal? Mi a megporzás? Melyek a kertben élő állatok? Mi a kapcsolatok a talajjal? Mi a szerepük a növények életében?

3. sz. egyéni felelő

2. Az írásos ellenőrzés A és B csoportokra arányosan párhuzamosított feladatterve:

1. Vizsgáld meg a kiosztott állat szervezetét. Állapítsd meg, hogy milyen sajátosságok jellemzik. Határozd meg a tanult állatokkal való összehasonlítás alapján, hogy a vizsgált állat az állatok melyik csoportjába tartozik. Indokold megállapításodat.

Az „A” oszlopoknál tanulónként franciadarazsot, a „B” oszlopoknak burgonyabogarat osztunk ki. A feladat megoldási ideje (3') közlendő.

2. Rajzold le („A” oszlopok: a borsó, „B” oszlopok: a tulipán) virág szerkezetét. Nevezd meg az egyes részeket. Megoldási idő 3'.

Hasonlóan történik a 3. írásos feladat meghatározása is.

A feladatokat helyes a szünetben előre felírni a táblára és megfordított nagy falitérképpel letakarni. A táblára felírt kérdések az írásos ellenőrzés megkezdésekor jól irányítják a tanulók munkáját.

A 3. szakaszban alkalmazott feladatok közül néhány példa:

Jellemezze rajzban a cserebogár szervezetét! Közben szimultán módszert alkalmazva a 2. egyéni felelőnek adott feladat: Miben hasonlít és különbözik a cserebogár és a háziméh fejlődése? — Milyen sajátosságok mutatják a földi gilisztánál és a vakondoknál a talajhoz való alkalmazkodást? Hogyan alkalmazkodik a tulipán az évszakokhoz és az időjárásához?

A 4. ellenőrzési szakaszhoz tervezett feladatokra és kérdésekre példák: Válaszd ki a rovargyűjteményből a májusi cserebogarat! Indokold meg, hogy minek alapján ismerted fel. Mutasd meg a méhcsalád közül melyik a here, dolgozó és az anya! Indokold megállapításaidat. Mi a rovar? — bogár? — hágyma? — fullánk? — tólkocsány? — palánta? Miért rovar a cserebogár? Mi a különbség a fő- és mellékgyökérrendszer között? Miben egyezik és miben különbözik a rovar és a pók szervezete? stb.

A feladat-, ill. a kérdésterv kidolgozásával párhuzamosan ki kell jelölni az egyéni felelőket is, vagyis *a feleltetési tervet is el kell készíteni*. Az ellenőrző órán ugyanis nem a jelentkezőket kell szerepeltetni, hanem a cél érdekében a gyenge és közepes eredményt felmutató, gyengébb képességű tanulókat. Ha ezek megértették a téma lényegét és elsajátították a téma követelményeit, akkor nyugodtak lehetünk munkánk

eredményességét illetően. Az ellenőrzés és értékelés objektivitásának igénye komoly felelősséget jelent a feladatok kiválasztása és megfogalmazása tekintetében. 1–1 tanulót az ellenőrzés több szakaszában is lehet szerepeltetni. Hibás, hiányos feleletek esetén az osztályt be kell vonni a feladat tisztázásába.

Az írásos ellenőrzés feladatait feltétlenül még az órán meg kell beszélni, hogy a tanulók világosan lássák a helyes megoldásokat. A kijavított és osztályozott írásos, rajzos feleleteket a következő óra elején kell általánosan értékelni. Különösen azokkal a kérdésekkel kell foglalkozni, amelyeknél általánosan vagy több tanulónál tévedések, hiányosságok, zavarok mutatkoztak a megoldás során. A téves megoldásokat tisztázni kell. A hiányosságokra rá kell mutatni. Ha pedig több kérdés megoldásánál fordultak elő tévedések, hiányosságok, új ismétlő órát állítsunk be a homályos és vitás kérdések tisztázására.

Lehet az ellenőrző óra elején problémaként felvetni, hogy ki mit nem értett meg a témából vagy kinek van kérdése a tanult anyaggal kapcsolatosan. Az osztály munkájának, tudásának értékelésekor pedig dicsérjük meg az arra érdemeseket és buzdítjuk, figyelmeztessük vagy rójuk meg az arra rászorulókat.

Az ellenőrző óra eredményeinek elemzése alapján természetesen felül kell vizsgálnunk saját eljárásainkat, módszereinket, és a szükséges következtetéseket le kell vonnunk.

Az ellenőrzési óráknak tehát igen komoly nevelési, oktatási és képzési feladatai vannak az egyes témák óráinak rendszerében. Alkalmazása nem lehet spontán feleltetési, jegyszerzési törekvés szolgálatában. Az ellenőrző órák vezetése igen alapos didaktikai, pszichológiai és módszertani elmélyülést, tudatos tervezőmunkát igényel. Az elveket az adott téma sajátosságai alapján kell elemezni, mérlegelni és ezek alapján alkotó módon alkalmazni, hogy ne legyen sablonos és formális munka az ellenőrző óra megtartása. Végül az ismeretek tartósságának, az oktatási módszerek hatásfokának ellenőrzése, felmérése érdekében ajánlatosnak tartom a téma anyagán túlmenően a régebbi ismeretek beleágyazását is az ellenőrző órába. Ekkor van módunk az át nem ismételt, fel nem újított ismeretek szilárdságát, alkalmaztatásuk által produktivitását, vagyis a logikus emlékezetbe vésést is ellenőrizni.

IRODALOM:

Nagy Sándor: Didaktika. Tankönyvkiadó. 1958. 165—167. l.

Szántó Károly: Didaktika. Tankönyvkiadó. 1963. 105—106. l.

Horváth Ilona: Az élővilág tanításmódszertana. Tankönyvkiadó. 1964. 137. és 159. l.

Tanterv és utasítás az ált. isk. számára. Élővilág 5—8. osztály. Tankönyvkiadó. 1963.

Az élővilág reform-tankönyvei.

Dobó Gézné és Szablya Jenőné: Élővilágóráink korszerűsítéséért. A biológia tanítása. 1964. 3. sz. 72—73. l.

Jósa Zoltán: A tanár kérdései a számonkérésben. Köznevelés. 1956. 2. sz. 44—46. l.